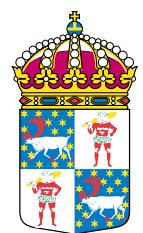

Rikti-Dockas, ett nybygge i
Övertorneå kommun.

Länsstyrelsen
Norrbotten

Titel Rikti-Dockas, ett nybygge i Överkalix kommun. Länsstyrelsen Norrbotten.
Rapportserie nr 2/2013

Författare: Emeli Skott Elfving, Piteå museum, Jeanette Aro redigering

Omslagsbild: Rikti-Dockas. Fotograf: Emeli Skott Elfving

Kontaktperson: Jeanette Aro, Länsstyrelsen i Norrbottens län,
971 86 Luleå.
Telefon: 010-225 50 00, fax: 0920-22 84 11,
E-post: norrbotten@lansstyrelsen.se
Internet: www.lansstyrelsen.se/norrbotten

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING.....	3
UPPDRAGBESKRIVNING	3
METOD OCH MATERIAL	3
TORBJÖRN RIKTIG - EN TRADITIONSBÄRARE	3
2. RIKTI DOCKAS	4
SKYDD.....	4
HISTORIK.....	5
GÅRDSNAMNET RIKTI-DOCKAS	6
SISTA GENERATIONEN I RIKTI-DOCKAS	6
BYGGNADER	8
KARTA	12
3. FÖRSÖRJNING I SJÄLVHUSHÅLLETS TID – ETT MÅNGSYSSLERI	13
VALLÖDLING	13
MYRSLÅTTER	13
KORNÖDLING.....	13
POTATIS- OCH ROTSÄKSÖDLING.....	13
BÄRPLOCKNING	14
BOSKAPSKÖTSEL	14
FISKE	16
JAKT	17
MANS- OCH KVINNOARBETE I SJÄLVHUSHÅLLETS TID	19
4. SKOGSARBETE.....	18
EN SKOGSARBETARES DAG	18
FLOTTNING	19
5. LIVET I VÄGLÖST LAND	23
OMVÄRLDSKONTAKTER	23
UPPSKJUTEN BEGRAVNING.....	23
HÖGTIDER	24
CYKEL OCH MOPED GÖR VÄRLDEN LITE STÖRRE.....	25
SJUKDOM OCH BOT	26
BARNAÅREN	26

SKOLÅREN	27
PÅ VÄG MOT VUXENLIVET	27
6. SKOLGÅNG.....	30
MÖTET MED SVENSKA SPRÅKET.....	30
RAST OCH LEK.....	30
LIVET PÅ SKOLHEMMET	31
ETT MINNE AV SKOLTIDEN – HILLEVI SUNDQVIST	31
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING.....	33
BILAGOR.....	34
SLÄKTREGISTER.....	34
"LITET FRÅN ÖVERKALIX" – TIDNINGSARTIKEL FR.1925.....	36
SOMMARGRAVEN I RIKTI –UR DIKTSAMLINGEN "TILL MORGONRODNADEN"	37

1. Inledning

Uppdragsbeskrivning

Piteå museum har på Länsstyrelsens uppdrag genomfört en etnologisk dokumentation av det skogssamiska nybygget Rikti-Dockas i Överkalix kommun.

Syftet med dokumentationen har varit att fånga upp de minnen som finns från livet på denna gård i väglöst land, minnen som ännu traderas av människor som har varit bosatta där. Den tidsepok som i första hand har belysts är 1900-talets första hälft.

Tanken är att dokumentationsmaterialet ska fungera som underlag för skötselplaner och pedagogiska insatser.

Metod och material

Undersökningen baseras främst på uppgifter från Torbjörn Riktig som kunnat lämna värdefull kunskap om livet och levnadsbetingelserna vid Rikti-Dockas.

Vid intervjutillfällena har diktafon och stödanteckningar använts. Denna metod har fördelen att det skapas ett naturligt flöde i samtalet och att intervjuaren kan ägna all uppmärksamhet åt informanten.

Förutom intervjuer har studier gjorts vid Norrbottens minne, Riksarkivets nationella arkivdatabas och på Lantmäterimyndigheternas arkiv för historiska kartor samt litteraturstudier.

Dokumentationen har utförts av Emeli Elfving under perioden juni till december 2011.

Rapporten är utformad utifrån de frågeställningar som ingått i uppdraget.

Torbjörn Riktig- en traditionsbärare

Torbjörn Riktig född 1934 i en syskonskara på 11 barn, tillhör den sista generationen som är född och uppvuxen i Rikti-Dockas. Han lämnade gården 1957 och flyttade till Kiruna där han jobbade som entreprenör och lastbilsförare vid gruvan. I Kiruna 1960 gifte han sig och bildade familj, men intresset för Rikti-Dockas bevarande har han alltid varit buren med sig. Han har själv släktforskat och arbetat med renovering av hemmanets byggnader. Sedan 1975 har Torbjörn arrenderat den nuvarande sommarstugan av Domänverket¹ och han brukar idag stugan som fritidsbostad under sommarmånaderna.

”Jag som har mina rötter där har fått komma tillbaka under andra former. Jag värnar om denna plats och är mycket stolt över att detta var mitt barndomshem en gång. Jag hoppas att jag får tillskriva mig en del av att detta får bevaras. Kunskapen om kulturen som var i Rikti, den kan jag vidarebefordra till nästa generation. Det är av yttersta vikt att dagens och morgondagens människor får kunskap om ett förgånget levnadssätt – som ändå inte ligger så långt tillbaka i tiden”.²

¹ Transkriberingsutskrift 2011-09-16 s.3, s.30

² Citat Torbjörn Riktig, Överkalix Hembygdsgillet's årsbok 1991 (Broschyr)

Torbjörn Riktig 16 år. Fotograf okänd. Fotografi i privat ägo.

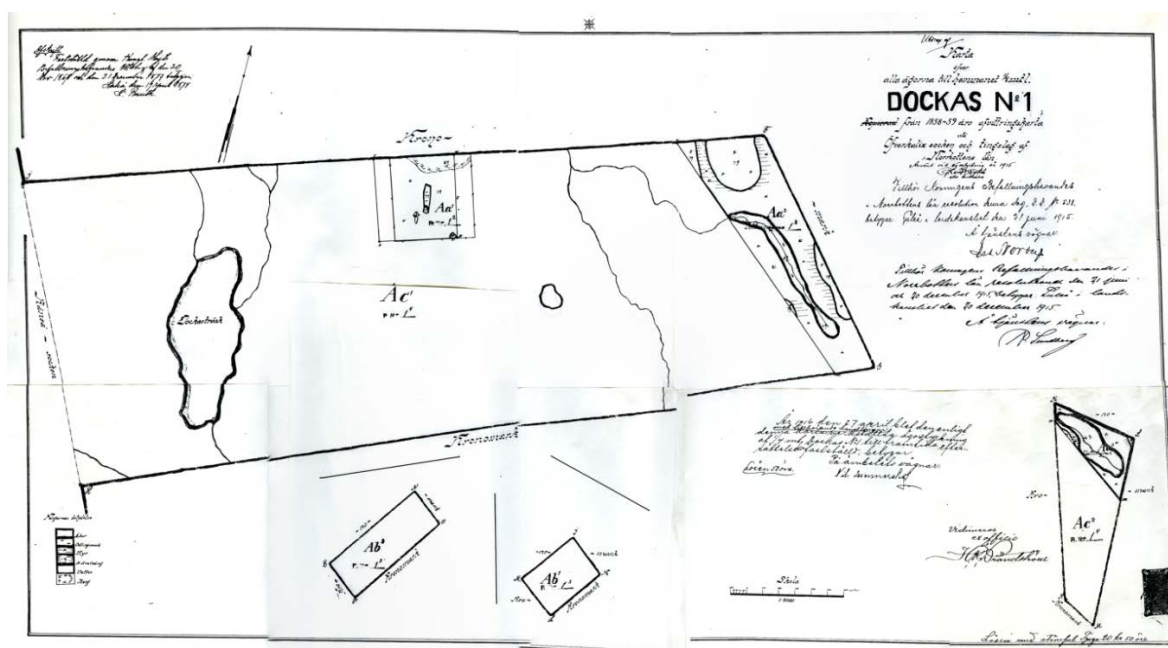
2. Rikti-Dockas

Rikti-Dockas är ett välbevarat, skogssamiskt nybygge som etablerades på 1860-talet. Det ligger ensligt i det vidsträckta skogslandet mellan Råne älv och Kalixälven. Idag består gården av tre bostadshus, bagarstuga, sommarladugård, ladugård, härbre, avträde och lador. Runt bebyggelsen finns öppen odlingsmark. i gränsen mellan inägan och skogen finns gropar efter sommargravar. Även om nybygget Rikti-Dockas idag kan nås med bil under några korta sommarmånader - om inte vädret gjort marken alltför vattensjuk – har gården fortfarande ett isolerat läge och kan berätta om hur man försörjde sig under dessa speciella betingelser, platsen har därför ett högt kulturhistoriskt värde.

Skydd

Gården är ett byggnadsminne som skyddas av kulturminneslagen. Fornlämningarna – t ex de ovan nämnda sommargravnarna, har även de ett skydd i kulturminneslagen. Dessutom gäller Skogsvårdslagens bestämmelser om hänsyn till kulturmiljövårdens intresse ni området.

Dessutom är området riksintresse för Kulturmiljövården (nr 72) enligt miljöbalken, och utpekad i bevarandeprogrammet för odlingslandskapets natur- och kulturvården.³

Karta över hemmanet Dockas No1 från 1858-59 års avvittringskarta. Skala 1:8000.⁴

Historik

Pehr Pehrsson Riktig från Storsaivis, en man med skogssamiskt ursprung, var den som på 1860-talet bröt upp nybygget Rikti-Dockas. Han hade länge gått förbi platsen på sin väg till en av sina fiskeplatser. Han började med att anlägga en odling intill sin fiskestuga vid sjön men fann att platsen var frostkänslig och flyttade med sin familj upp på liden där gården

³ Norrbottens kulturmiljöprogram 2010-2020 Länsstyrelsen i Norrbotten, s.31f.

⁴ Karta i Torbjörn Riktigs privata ägo.

ligger idag. Här livnärde sig familjen på boskapsskötsel, fiske, jakt och skogsarbete. En tjärdalsrest intill gården visar på att nybyggarna även brände tjära för husbehov. För att få tillräckligt med foder åt djuren nyttjades myrarna i området som slättermarker.

Efter den första stugan tillkom fler byggnader på gården allt efter behov. Generationer avlöste varandra och när någon i familjen dog under barmarkstiden begravdes denne provisoriskt i en så kallad sommargrav (läs mer om sommargravar på sidan 23) innan man kunde nyttja vinterns slädföre för att transportera den döde den långa vägen till kyrkan.

På 1890-talet blev dåvarande ägaren till Rikti-Dockas erbjuden 9 500 kronor för sitt hemman vilket han tackade ja till. Törefors AB övertog äganderätten men då bolaget framförallt var intresserade av skogen fick släkten rätt bo kvar på gården, vilket de också gjorde fram till 1960 då den övergavs som permanentbostad och därefter sporadiskt fungerat som sommarstuga. När gården inte längre var permanent bebodd tog Domänverket över gården och en skogsbilväg drogs fram till platsen. I slutet av 1970-talet grep staten in och restaurerade byggnaderna, senare återställdes även markerna och hägnaderna till sitt tidigare skick⁵.

Gårdsnamnet Rikti-Dockas

Namnet Riktig härleds till den förste nybyggaren Pher Pheresson Riktig (1793-1882). Riktig är ett soldatnamn som Pher Pheresson fick under sin militärtjänst i början av 1800-talet. Hemmanet ligger i förvaltningsområdet Dockas, därav har gårdsstället fått sitt namn Rikti-Dockas.⁶ Ortsnamnsforskaren Gunnar Pellijef menar att namnet Dockas kan innehålla en avledning av ett samiskt ord "togge", "tokke" (löpmage). Torbjörn Riktig berättar att namnet Rikti benämns Aikek på lulesamiska och att man på Överkalixmål sa *uppi* eller *isi* Rikti-Dägas.⁷

Sista generationen i Rikti-Dockas

Som mest har det bott tre familjer vid Rikti-Dockas, alla ättlingar till Pher Pheresson Riktig, men efter 1925 kom hemmanet att brukas av en familj.⁸ Oskar Benjamin Nilsson från Rikti-Dockas gifte sig med Hilda Sofia Maria Hugdahl från Storsaivis den 28 mars 1921. Troligen fattade de tycke för varandra under den tid som Hilda var piga i Rikti-Dockas. Tillsammans fick de elva barn; fem döttrar och sex söner. De kom att bli den sista generationen i Rikti-Dockas.⁹

På gården talade man fyra språk; lulesamiska, finska, svenska och överkalixmål.¹⁰ Inom familjen talades mestadels samiska, medan de övriga språken användes i skolan eller t.ex. när främmande kom på besök.

Hilda var uppvuxen inom laestadianismen och hennes familj var strängt religiös. Oskar var däremot inte speciellt religiös och gillade både musik och dans. Detta kom dock att ändras när Hilda flyttade till Rikti-Dockas. Familjen kom att bli strängt religiös och uppfostra sina

⁵ Norrbottens kulturmiljöprogram 2010-2020 Länsstyrelsen i Norrbotten, s.31f.

Transkriberingsutskrift s.32, 2011-09-16 s.10

⁶ Transkriberingsutskrift s.20f.

⁷ Välkommen till Rikti-Dockas – Skogslandets pärla (Broschyr), Sammanställd av Torbjörn Riktig.

⁸ Varför två av familjerna lämnade Rikti-Dockas är oklart.

⁹ Överkalix Hembygdsgille's årsbok 1991 (Broschyr), Fältanteckning 2011-11-10, uppgiftslämnare Torbjörn Riktig

¹⁰ Transkriberingsutskrift s.6

barn inom denna troslära.¹¹ Enligt trosläran skulle man leva asketiskt, strängt avvisande allt som tydde på lyx.¹² Söndagarna skulle tillbringas i ro och det skulle läsas ut postillan. Lek och støj var förbjudet. Trots en sträng uppfostran kom Inget av barnen att anamma tron.

Familjen var självförsörjande med kreaturshållning, jordbruk, jakt och fiske. Självhushållet övergick dock i penninghushåll i samband med föräldrarnas skilsmässa i början av 1940-talet, när Hilda lämnade Rikti-Dockas och flyttade tillsammans med de yngsta barnen till Ertsjärv där hon hyrde ett litet hus¹³. De äldsta barnen hade vid denna tidpunkt hunnit skaffa sig jobb och egna bostäder. Övriga barn fick flytta till fosterhem på olika platser i trakten. Oskar bodde ensam kvar på gården och arbetade inom skogsbruket. 1946 flyttade Torbjörn och två av hans bröder Ebbe och Ivar, tillbaka till Rikti-Dockas för att arbeta i skogen tillsammans med fadern.¹⁴ 1957 lämnade Torbjörn och hans bröder Rikti-Dockas, för att söka en ny inkomst när skogsarbetet inte längre var lönsamt, bröderna hamnade på olika orter i Norrbotten. Oskar stannade vid gården till 1960, då han lämnade platsen eftersom en sviktande hälsa gjorde att han inte längre maktade med alla uppgifter på gården. Han byggde en ny stuga i Suobbat där han bodde resten av sitt liv.¹⁵ Den sista syskonskaran – Oskar och Hildas barn - har idag egna familjer och är spridda över hela landet.

Familjen Nilsson i Rikti-Dockas en vinter i början 1930-talet, Hilda är gravid. De två herrarna på sidorna är Torbjörns farbröder. Fotograf okänd. Fotografi i privat ägo.

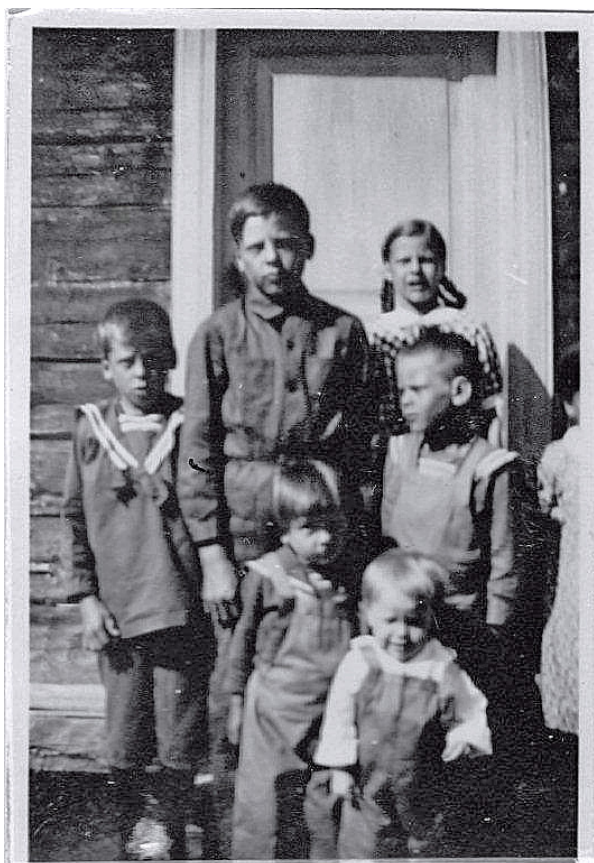
¹¹ Transkriberingsutskrift 2011-09-16 s.33

¹² Transkriberingsutskrift s.12, s23.

¹³ Anledningen till skilsmässan går ej att fastställa.

¹⁴ Transkriberingsutskrift s.8ff,

¹⁵ Transkriberingsutskrift s.9, s.33

Från vänster: Roland, Maurits, Inga, Hillevi (dold), Knut, Ivar och Torbjörn. Fotografiet är taget 26 juni 1936 i Rikti-Dockas framför mangårdsbyggnaden. Fotograf Tekla Hugdahl. Fotografi privat ägo.

Byggnader

Under självhushållet tid producerades allt som man behövde på den egna gården. Det fodrade en mängd ekonomibyggnader med olika funktioner som logen där säden tröskades, bastun där den torkades, kvarnen där den maldes och kornboden där den förvarades. I källare och förrådsbodar förvarades kött och fisk, det kärnade smöret och filen.

Nedan följer en beskrivning av Rikti-Dockas byggnader.

Ladugård

Den nuvarande ladugården byggdes någon gång i början av 1900-talet. Själva ladugården kunde rymma upp till sex kor, ett par kalvar och några får. I anslutning till ladugården, utanför hölidret byggdes ett stall. På senare år när gården endast höll en häst var man tvungen att bygga en mellanvägg med dörr för att hålla värmen i stallet. Från både stall och ladugård ledde dörrar ut till baksidan, där dyngan kunde skyfflas ut. Den lades sedan ut på åkrarna på gårdstunet till våren. När djuren släpptes ut på sommarbete skulle ladugården skuras ordentligt och väggarna skulle kritas.¹⁶ Genom att konstruktionen på så sätt fick torka ut under sommarmånaderna förlängdes byggnadens livslängd.

I hölidret och på höloftet förvarades gårdens vallhö och det myrhö som hade torkats på hässjor ute på myrarna. Det finare vallhöet var främst avsett för gårdens hästar som hade

¹⁶ Transkriberingsutskrift s.34. Fältanteckning 2011-07-08, uppgiftslämnare Torbjörn Riktig.

tungt arbete under vintern med transporter av olika slag. Det näringsfattigare myrhöet gavs åt kor, ungdjur och får tillsammans med björklöv som samlats under sommaren. Tack vare tillgången på myrhö kunde djuren hållas vid liv över den långa vintern.¹⁷

Sommarladugård

Sommartid släpptes kor och får, ut på bete i den omkringliggande skogen, som ett sätt att spara foder. Korna strövade fritt hela dagen och när kvällen närmade sig kom de tillbaka till gården för att bli mjölkade. Efter mjölkningen fick de tillbringa natten i sommarladugården för att åter släppas ut i skogen på morgonen. Sommarladugården byggdes på 1920-talet. Golvet i båsen sluttade ut mot ladugårdens mitt, vilket underlättade mockningen av dyngan. I byggnadens västra gavel finns en gödsellucka där gödseln skyfflades ut.

På baksidan finns en öppen tillbyggnad för fåren. Fåren fick ströva helt fritt i skogen under sommaren tills slåttern var över på gårdstunet. Det kunde vara besvärligt att få hem dem på hösten efter att de knappt sett en människa på flera månader. En del djur kunde också falla offer för rovdjur.¹⁸

Härbre

Härbret är en förrådsbyggnad i två våningar. Byggnaden saknar fönster och har endast en liten glugg som ljusinsläpp på övervåningen. Här förvarades kläder, sängkläder, bruksföremål och matvaror, till exempel bröd, kött, mjöl och salt. Härbret var en mörk sval plats på sommaren och det hände att barnen vaggades till sömns här inne.

På utsidan, vid ena långväggen fanns en handdriven slipsten där man slipade sina liar, knivar och yxor. Den brukades flitigt och ofta var det barnens uppgift att slipa verktygen.¹⁹

Rökbastu

Rökbastun var en viktig byggnad som ofta byggdes samtidigt som man uppförde boningshuset. Själva bastumuren är uppbyggd med stenar och under stenmuren är en eldplats. När man eldar sprider sig värmen genom springorna mellan stenarna och fyller bastun. För att slippa röken finns det ett spjäll i taket och en mindre glugg i väggen. Efter ett par timmars eldning var muren varm och bastun hettades upp genom att man hällde vatten på de heta stenarna.

Hygien och renlighet var högt prioriterat i Rikti-Dockas och varje kväll tvättade man sig noga i handfatet, men till helgerna värmdes bastun upp för tvagning och hårklippning.

Män och kvinnor bastade var för sig, det hände dock att pojkarna som små kunde basta tillsammans med modern. Kvistar med björklöv slogs över kroppen för att få bort smuts och fett, därefter användes tvål som sköljdes av med uppvärmt vatten ur en hink. Till vardags användes s.k. Rysstvål till både kropp och kläder. För tillfällen när man ville lukta extra gott fanns det även en Palmolive-tvål.

Man kunde även grädda glödkakor eller halstra fisk under tiden man eldade i bastuugnen. Ibland rökte man även kött. Dessutom kunde man nyttja bastuvärmen för att torka det tröskade kornet, för att det skulle bli ordentligt torrt innan det maldes.²⁰

¹⁷ Transkriberingsutskrift s.11

¹⁸ Länsstyrelsen, Pärn 2: fornminnesvård, fornvårdsminnesobjekt, 28 Rikti-Dockas.

¹⁹ Transkriberingsutskrift s.75

²⁰ Länsstyrelsen, Pärn 2: fornminnesvård, fornvårdsminnesobjekt, 28 Rikti-Dockas.

Bagarstuga

Den nuvarande bagarstugan hade tidigare fungerat som kvarnhus vid Kvarnträskbäcken, där man hade malt sin säd. Innan bagarstugan byggdes hade allt bröd bakats i sommarstugan.

Man bakade i regel två gånger om året, på våren och på hösten. Det var mestadels tunnbröd som bakades men även fullkornsbröd i form av runda kakor med hål i mitten. Efter gräddningen hängdes brödet på en stång under taket i bagarstugan eller boningshuset. På så sätt kunde man förvara brödet under lång tid utan att det möglade. Däremot kunde det bli så hårt att det knappt gick att bryta, då kunde man doppa det hårda brödet i uppvärmd mjölk så att det mjuknade.²¹

Det hände att skörden blev för mager för att mjölet skulle räcka till för gårdens behov. För att dryga ut mjölet blandades det då med bark, men det hände även att mjöl fick inhandlas från affären. Med mottot *"man tager vad man haver"* gick inget till spillo på gården, bl.a. återanvändes de tomma mjölsäckarna och syddes om till lakan.²²

Mjölkbod

Mjölkboden var delvis nedgrävd i backen för att hålla kylan. Källaren var enkelt byggd och saknade innertak, innanför dörren fanns två trappsteg ned till jordgolvet. På golvet fanns en separator som separerade grädden från mjölken. Av grädden kärnades sedan smör. Runt två av väggarna fanns hyllor där man förvarade mjölk och den fil man själv tillverkade genom att använda sig av tätörten från myrarna. Under hyllorna placerades tunnor med saltad fisk från sjöar och bäckar i omgivningen. Om vintrarna var den saltade fisken den vanligaste födan, tillsammans med potatis och klomp. Om inte potatis fanns åt man enbart fisk och bröd.²³

Tröskloge

Den tröskloge som en gång stod bredvid härbret, nyttjades för både tröskning och malning, men 1974 hade den blivit så förfallen att den rasade samman.²⁴

På nybyggets åkrar odlades uteslutande korn. På hösten när kornet mognat skördades det med skära och knöts ihop till kärvar som fästes på en stång för att torka. När dessa hade torkat bars de till logen för tröskning. Ursprungligen användes slaga men under årens lopp utvecklade man ett handdrivet tröskverk. Då kornet lossnat från axen måste det torka ytterligare innan malningen och det kunde ibland göras i bastun.

Efter torkningen maldes kornet till mjöl. Kvarnstenen var placerad i mitten av rummet och drevs runt med hjälp av gårdens häst. Kvarnstenarna kom till gården först på 1920-talet, tidigare hade gården haft en liten vattendriven kvarn i Kvarnträskbäcken, några kilometer bort vid Dockasträskets utkant.²⁵

²¹ Transkriberingsutskrift s.40ff, 2011-09-16 s.10f

²² Transkriberingsutskrift 2011-09-16 s.12

²³ Transkriberingsutskrift s.39.

²⁴ Länsstyrelsen, Pärn 2: fornminnesvård, fornvårdsminnesobjekt, 28 Rikti-Dockas.

²⁵ Transkriberingsutskrift s.85. 2011-09-16 s.9, 2011-09-16 s.17

1940 odlades korn för sista gången, på Oskars teg. Man kunde då utvinna cirka 50 kg korn, och 20-25 kg mjöl. I början av 1940 lades jordbruket ned och skogsarbete blev huvudsysslan. Mjöl och andra förnödenheter inhandlades därefter i handelsboden i Flakaberg.²⁶

Huvudbyggnad och sommarstuga

Huvudbyggnaden uppfördes på 1890-talet och har under årens lopp genomgått ett antal renoveringar. Byggnaden består idag av två våningar med ett utbyggt trapphus med förstuga. Den nedre våningen rymmer ett större kök med jordkällare där man förvarade potatis, syltburkar och konserverat kött och två mindre kammare. På vinden förvarades kläder, sovfällar och mycket av gårdens hantverk och tyger. I slutet av maj flyttade man ut ifrån vinterstugan till sommarstugan och på hösten flyttade man tillbaka till vinterstugan. När barnen blev äldre fick de själva bestämma om de ville sova i sommarstugan eller i boningshuset, som var svalare och rymligare.²⁷

Brunn och pump

Brunnen grävdes troligen kring 1910. Dessförinnan hämtades vatten från en kalkälla i skogen och vintertid kokades snö. Vid brunnen²⁸ fanns en vattenränna som ledde in till vinterladugården, vilket underlättade både tvätt och vattenutfodring av kreaturen.²⁹

”Mycket av timringen som är i husen kommer från Rikti-Brändet, samt från öster om gården, där har de bästa tallarna och granarna vuxit”.³⁰

²⁶ Transkriberingsutskrift 2011-09-16 s.9ff, Länsstyrelsen, Pärm 2: fornminnesvård, fornvårdsminnesobjekt, 28 Rikti-Dockas.

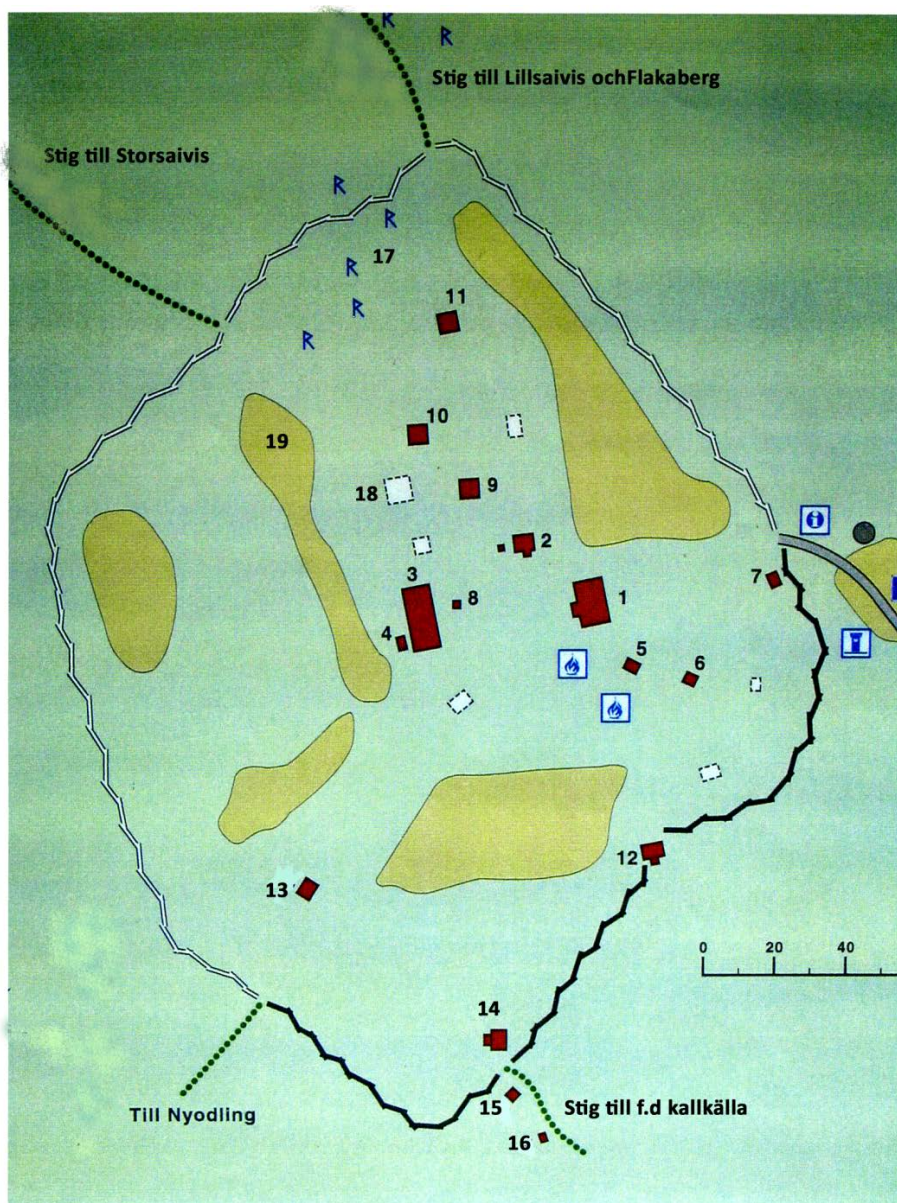
²⁷ Transkriberingsutskrift s.33, 2011-09-16 s, 13, s.34f

²⁸ När denna byggdes kan ej fastställas av Torbjörn Riktig.

²⁹ Transkriberingsutskrift s78, s87. Fältanteckning 2011-11-10, uppgiftslämnare Torbjörn Riktig

³⁰ Fältanteckning 2011-11-10, citat Torbjörn Riktig

Karta över gårdstunet

1. Huvudbyggnad
2. Sommarstuga
3. Vinterladugård
4. Hemlighus
5. Mjölkbod
6. Lada
7. Vedhus
8. Brunn
9. Härbre
10. Bastu
11. Lada
12. Sommarladugård
13. Lada

14. Södra gården
15. Lada
16. Hemlighus
17. Sommargravar
18. Rivna byggnader³¹
19. Odlingssområden³¹

³¹ Situationsplan, Rikti-Dockas nybygge, del av fastigheten Töreförs 3:3, Överkalix kn, Länsstyrelsen i Norrbottens län. Tillägg och ändring har gjorts av Emeli Elfving, uppgiftslämnare Torbjörn Riktig 2011-12-01.

3 Försörjning i självhushållets tid – ett mångsyssleri

Självhushållet upphörde i samband med föräldrarnas skilsmässa i början av 1940-talet. Men dessförinnan användes all tillgänglig mark för olika slags odlingar – även marken på gårdstunet. Därför fick inte ens barnen springa runt på tunet, eftersom de kunde trampa ned grödorna eller slåtterhöet som var värdefullt för kreaturshållningen. På tunet bildades gångstigar som man strikt höll sig till.³²

Vallodling

Skogsbygdernas nybyggare hade ont om bra och sammanhängande odlingsytor, odlingarna var ofta utspridda i mindre enheter över stora arealer. Vid Rikti-Dockas dikades myren söder om gården ut för hand, med spade och hacka. På den utdikade marken som fick det samiska namnet Hakkita (Nyodlingen), odlades vallhö. Andra myrar kunde slås utan att först dikas ut.

Myrslåtter

Myrslåttern intog en viktig roll i Rikti-Dockas ekonomi och självhushåll. Till Rikti-hemmanet hörde ett flertal slåttermyrar, till exempel Nymyran, Björkmyran och Vattenmyran. Dessutom slogs myren på Ketnihajagge norr om Rikti-Dokkasträsket och ett flertal andra mindre myrar de år då skörden på vallen slog fel.³³ Myrhöet var utmärkt vinterfoder för kreatur. Det slogs med lie och förvarades efter torkning i ladan tills vintern kom med slädföre då höet fördes till gården.³⁴

Kornodling

Under den period Rikti-Dockas beboddes av tre familjer odlades tre tegar med korn. Oskars egenodlade kornåker sträcker sig från norra gaveln av mangårdsbyggnaden och upp mot kullen. Torbjörns farbror Edvall (1895-1972) odlade den andra åkern bakom ladugården, från södra ändan till norra. Kristina (1865-1941), Torbjörns farmor brukade den tredje och största åkern som låg framför nuvarande grillplatser och neråt ladan.³⁵

Potatis- och rotsaksodling

Potatis var svårodlad vid Rikti-Dockas och potatisåkers läge har ändrats många gånger på grund av missväxt. Potatislandet har bland annat legat i kanterna av kornåkrarna och bakom ladan. Gården var dock inte beroende av potatisodlingen, och klimp fick många gånger ersätta potatisen. Det hände även att potatis inköptes från handelsboden eller att familjen fick en säck mormodern. Hilda odlade även morötter och kålrötter i liten skala intill potatislandet.³⁶

³² Transkriberingsutskrift s.43

³³ Fältanteckning 2011-09-16, uppgiftslämnare Torbjörn Riktig

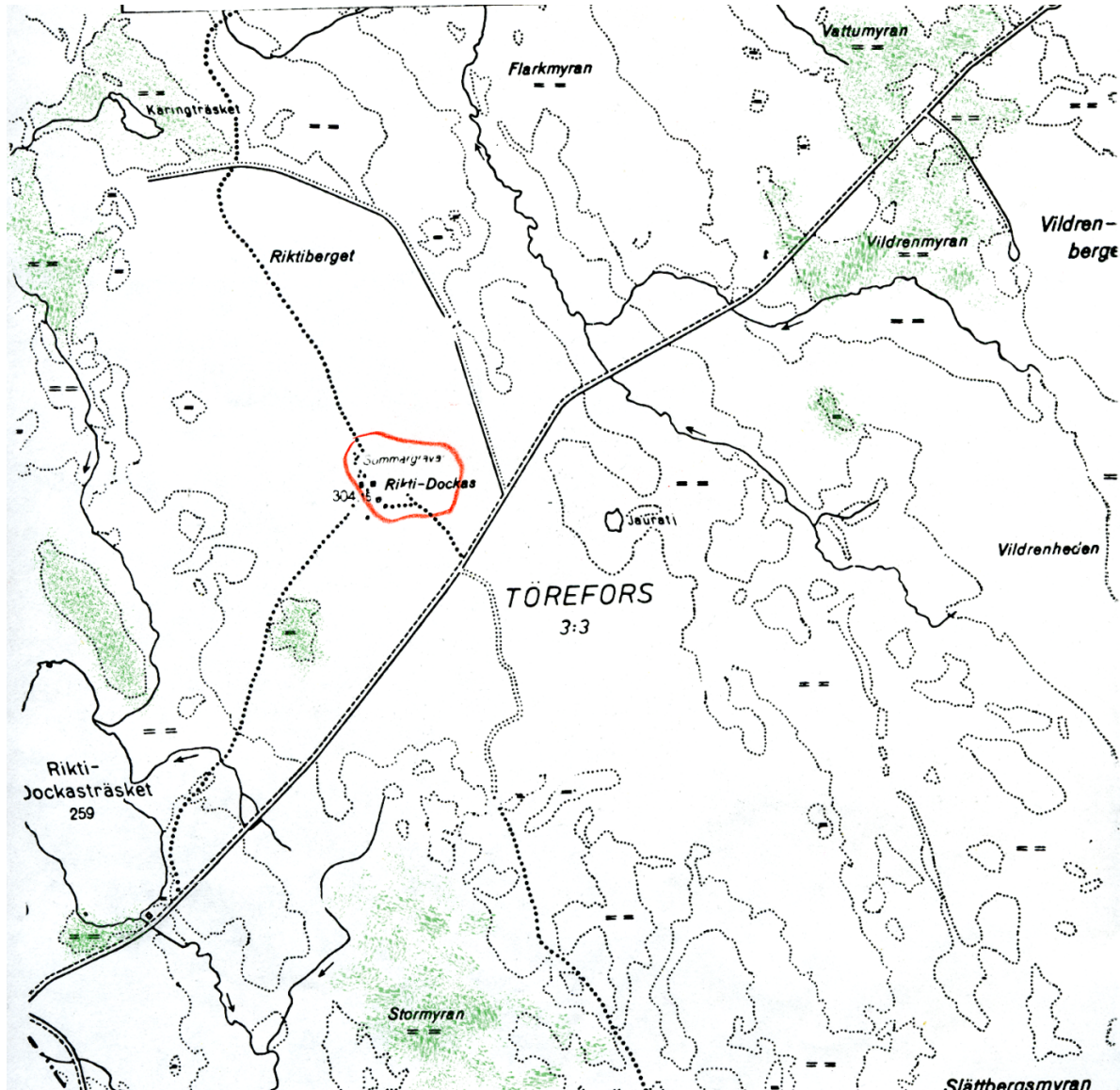
³⁴ Uppgiftslämnare och nedteckning gjord av Torbjörn Riktig, 2011-11-22.

³⁵ Transkriberingsutskrift s.42, s.47, 2011-09-16 s.8f

³⁶ Transkriberingsutskrift s.40ff, s.78, 2011-09-16 s.8ff, s.17

Bärplockning

hjordron, blåbär och lingon plockades i närområdena under sommaren och hösten. Av bären kokade man sylt och saft.³⁷

Grön markering visar de slätterområden som har brukats i Rikti-Dockas.³⁸

Boskapsskötsel

Innan inägomarken slagits fick djuren gå på bete i skogen, då de inte fick trampa ned eller äta upp grödorna på gårdens odlingar. Men efter slåttertn fick boskapen gå på grönbete på gårdstunet. Under sommaren samlades björklöv som gavs åt kor och får som ett

³⁷ Transkriberingsutskrift 2011-09-16 s.13

³⁸ Karta från Länsstyrelsen i Norrbotten. Fältanteckning 2011-11-10, uppgiftslämnare Torbjörn Riktig

komplement till myrhöet under den långa vintern. Löven blandades med avkok från potatis för att det skulle duga som foder.

Fåren var viktiga för självhushållet av flera anledningar, för köttet, för ullen som skickades till Morjärv ullspinneri och för skinnen som användes som fällar.

Hästen var nödvändig både i arbetet vid gården, i skogsarbetet och vi utfärder till religiösa sammankomster m.m. Efter 1957 när skogsarbetet upphört, hölls inte längre någon häst på gården.³⁹

Gårdens boskap bestod av:

3 fjällkor

Kviga och kalv

10-15 får

Gris, endast vissa år

En ardennerhäst (den sista hästen var dock en nordfinsk häst)⁴⁰

Oskar Nilsson tillsammans med gårdens sista häst, år 1955. Fotograf: Torbjörn Riktig. Fotografi i privat ägo.

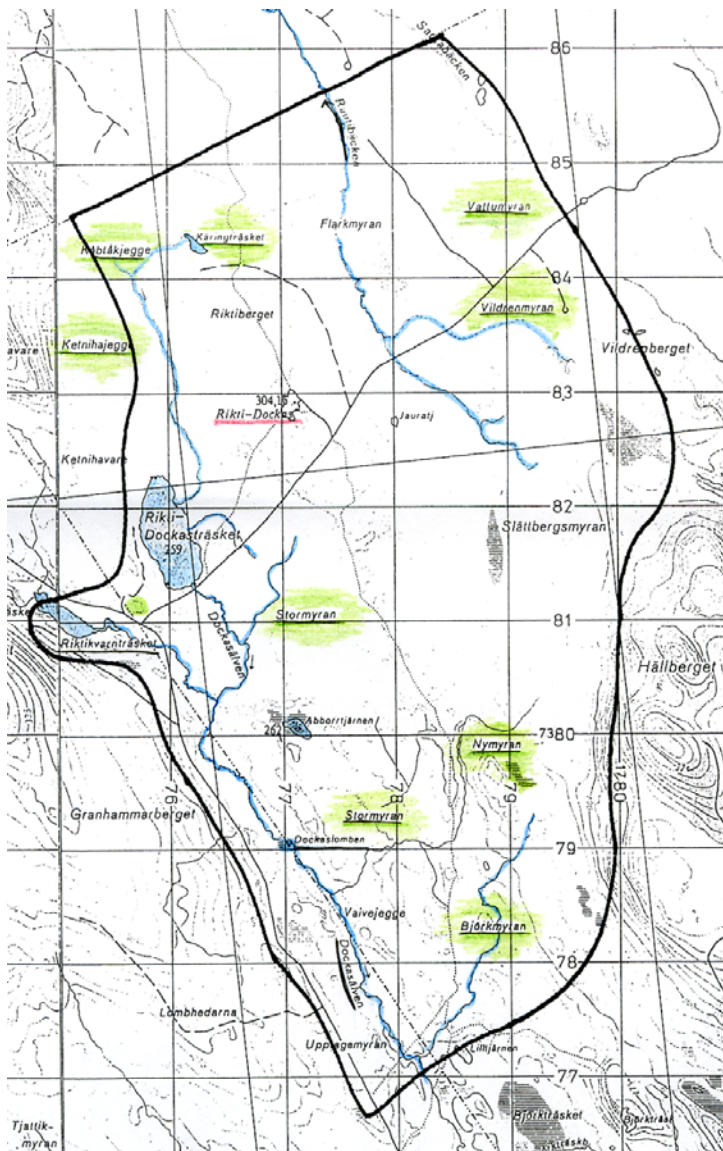
³⁹ Transkriberingsutskrift s.43ff, 2011-09-16 s.11, s.14ff, s.35

⁴⁰ Transkriberingsutskrift s.51, 2011-09-16 s.14ff

Fiske

Fisket var betydelsefullt för självhushållet, speciellt under sommaren innan höstjakt och slakt av kreatur gav nya köttförråd. Riktiborna fiskade bland annat i Dokkasälven, Riktikvarnträsket, Raudibäcken och Dockaslomben. Fisken saltades för att bevaras till vintermånaderna. Den kunde sedan tillagas genom att stekas eller halstras över eld. Till detta åts ofta hembakt hård- eller mjukbröd. Den fisk som fanns kvar på våren torkades och gavs som mat till hundarna.

Fisket och jakten var speciellt viktigt under krigsåren, när det var ont om jobb. När självhushållet upphört minskade beroendet av fiskfångsten, då man genom det avlönade skogsarbetet fick möjlighet att inhandla sin mat exempelvis falukorv i butik.⁴¹ Fisket och vilken fisk man fångade styrdes av årstidernas växlingar.

Grön markering visar riktibornas slätterområden och blå markering visar de fiskevatten som har brukats.⁴²

⁴¹ Transkriberingsutskrift 2011-09-16 s.3.

⁴² Karta från Länsstyrelsen i Norrbotten. Fältanteckning 2011-11-10, uppgiftslämnare Torbjörn Riktig

Innan isen lagt sig på hösten fiskades mycket gädda med ljuster. Med en eka, utrustad med ett brandjärn och tjäreld, rodde man på grunt vatten och stack de vilande gäddorna med ett ljuster. Tre personer kunde under en enda fisketur fånga kring hundra gäddor som sedan saltades i tunnor och förvarades i mjölkboden.

Under tidig vinter, medan isen ännu var tunn och genomskinlig, vågade man sig ut på den för att klubba fisk som gick på grunt vatten, som gädda och lake. När man skymtade fisken genom islagret och slog man ett kraftigt slag i isen med en stor björkklubba, så att det bildades en spricka som man kunde hacka upp och plocka upp den bedövade fisken.

Tidigt under våren, just efter att isen gått upp, fiskades ofta abborre med mjärde och lakstrut. Det man främst var intresserad att komma åt var fiskens rom som kan liknas vid löjrom. Rommen saltades och förvarades i trähinkar. Fiskköttet åt man däremot upp omgående eftersom det inte var aptitligt efter saltning.

Av rommen tillagades bland annat *rompalt*. Den saltade rommen blandades med mjölk, mjöl och havregryn som rödes ihop till en jämn smet, något tjockare än en pannkaksmet. Smeten sattes sedan ned i kokande vatten på en sked, på samma sätt som när man kokar klimp och palt. Till detta åt man smör och drack vatten.

Sommartid metade man abborre i sjöarna och forell i bäckarna. Fisken halstrades, stektes eller kokades direkt efter fångsten. Potatis, bröd eller klimp var vanliga tillbehör.⁴³

Jakt

Jakten var en annan viktig del i självhushållet som inbringade både pengar och mat. Gårdens pojkar fick från tidig ålder följa med ut i skogen och när de fyllde 15 år fick de börja bära salongsgevär för att lära sig skjuta.⁴⁴

Älg jagades med hund och det betydde mycket för hushållet när man lyckades skjuta en älg. Köttet saltades, torkades och konserverades i glasburkar. Om älgjakten gick dåligt hände det att familjen köpte en slaktren av samerna i området.⁴⁵

Under den första efterkrigstiden varade älgjakten endast två dagar per år eftersom älgstammen var väldigt svag. Detta var troligen en efterverkning av andra världskrigets hårda ransonering och den höga arbetslösheten i trakten vilket resulterade i ett högt jakttryck. Det förekom även tjuvjakt som minskade beståndet.

I Torbjörns barndom fanns det gott om fågel i trakterna kring Rikti-Dokkas. Man jagade tjäder, orre, järpe och ripa. Köttet var ett välkomnat inslag i hemmet eftersom gården saknade höns.⁴⁶ Fågeljakten pågick framförallt under hösten, men det förekom även toppjakt under vinterhalvåret, dock aldrig med hjälp av hund. Fågel jagades med både hagel- och kulgevä. Eftersom ammunitionen var dyr och leveranstiden lång, gällde det att vara en både sparsam och säker skytt. Fågel fångades även med olika slags snaror.

Inom självhushållet fick inget gå till spillo; fåglarna plockades och dunet användes i kuddar medan vingpennorna från tjäder torkades, buntades ihop och användes som nagg vid

⁴³ Transkriberingsutskrift 2011-09-16 s.1ff, s.10f.

⁴⁴ Transkriberingsutskrift 2011-09-16 s.8

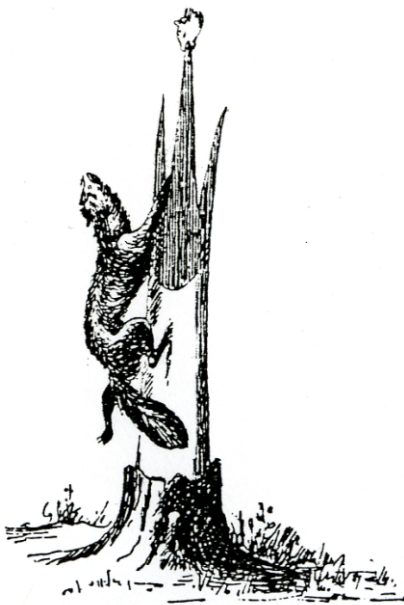
⁴⁵ Transkriberingsutskrift s12ff, 2011-09-16 s.3

⁴⁶ Torbjörn vet inte varför gården saknade höns. Dock hände det att moderna plockade ägg från knipans bo. Se transkriberingsutskrift s.14.

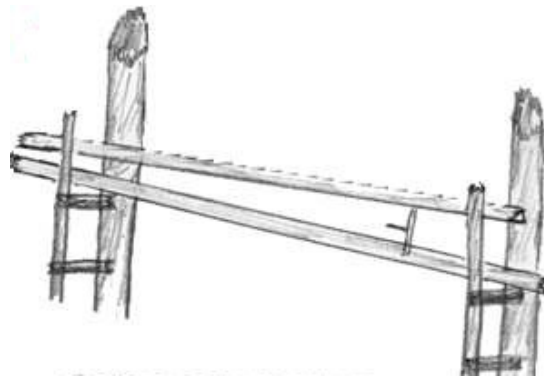
brödbak. Att tillvarata fångsten var en uppgift för kvinnorna medan själva jakten sköttes av männen.⁴⁷

Mellan jul och nyår jagade man ekorre för pälsens skull. Under denna period kunde man få upp till tjugo ekorrar. Under åren 1947-48 betalades mellan 1:50 och 2:50 kronor per skinn, beroende på dess kvalitet. Skinnet såldes främst till de större städerna söderut där päls var populärt och moderiktigt. Det hände även att man åt soppa tillagad av ekorrköttet, som torkades ovanför spisen.⁴⁸

Eftersom efterfrågan på päls var stor jagade man även räv och mård för att få en extra inkomst. Förtjänsten var god och man kunde få upp till 150 kronor för ett rävsinn beroende på kvalitet. Djuren jagades både med bössa och med gillrade fällor som *rävbräda*⁴⁹ och *mårdstock*. En *rävbräda* tillverkades av en smal trädstam som kapades till höjd på cirka 1,5 meter och toppen klyvdes i tre spetsar. Den mittersta spetsen gillrades med lockbete. Räven kilade fast med framtassarna i klykorna och blev hängande när den försökte nå födan. *Mårdstocken* var konstruerad så att djuret dödades mellan två parallella stockar som gillrades med en gillerpinne med bete. När mården sedan vred gillret ramlade fallstocken över nacken på djuret.⁵⁰

Som bete på rävbrädan användes kött.⁵¹

Mårdstocken gillrades med kött och slaktprodukter.⁵²

Slakt av gårdens egna kreatur skedde precis som jakten under den kalla hösten så att köttet kunde behållas färskt under vintern. Allt kött på gården förvarades i gårdens härbre. Det

⁴⁷ Transkriberingsutskrift 2011-09-16 s.3f

⁴⁸ Transkriberingsutskrift 2011-09-16 s.4f, 2011-09-16 s.8

⁴⁹ Fällan benämns under olika namn, bland annat rävklyka, rävklypa, rävtana.

⁵⁰ Transkriberingsutskrift s.15ff, 2011-09-16 s.6

⁵¹ Illustration, Torbjörn Riktigs material

⁵² Illustration, <http://www.mkjf.se/trapline%20av%20mardstockar.htm> (2011-11-24)

hände även att modern konserverade kött i glasburkar som sedan förvarades i källaren i storstugan.⁵³ Köttet kokades eller skars ned till skav som stektes.

Mans- och kvinnoarbete i självhushållets tid

Torbjörns mor Hilda hade huvudansvaret för de elva barnen och skötte hemmets många hushållsbestyr, som matlagning, brödbak, städning och att mjölka korna. Hennes dag började tidigt, senast klockan fem steg hon upp för att koka kaffe som skulle drickas innan arbetsdagen påbörjades. Oskar utfordrade djuren och gjorde rent under dem. Hilda mjölkade korna och separerade mjölken. Därefter väckte och skötte hon barnen, städade och diskade efter frukost, bäddade och sopade golven. När det var klart kunde hon delta i gårdsarbetet. När kvällen närmade sig fanns det alltid arbete kvar att göra, bland annat skulle kläder lagas och strumpor stoppas. Kläderna tvättade man i ladugården som skulle hållas varm för kreaturen.⁵⁴

Oskar arbetade i skogen, med jordbruket och med att hålla efter byggnader och hagar. Vid skördetid slog han säden med lie. Barn och kvinnor hjälpte till med räfsningen och att binda ihop den i kärvar som sedan restes i skylar för att torka.

Efter skilsmässan mellan Torbjörns föräldrar fanns det inga kvinnor i Rikti-Dockas. Hemmet sköttes av fadern Oskar och de tre sönerna Torbjörn, Ivar och Ebbe. Bland mycket annat fick de laga mat, tvätta kläder, stoppa sockor, vävning (kunskap inhämtad i skolan) och lagning av skor.⁵⁵

⁵³ Transkriberingsutskrift s.17, 2011-09-16 s.7

⁵⁴ Transkriberingsutskrift 73f, Fältanteckning 2011-11-10, uppgiftslämnare Torbjörn Riktig

⁵⁵ Transkriberingsutskrift s.45, s72

4. Skogsarbete

Skogsavverkningarna var en viktig inkomstkälla för människorna i trakten och många var ekonomiskt beroende av detta arbete. Invånarna från Tallberg, Rikti-Dockas och Långsele arbetade bland annat åt Sundsvallsbolaget, som 1953 bytte namn till Munksunds AB.

1951 påbörjades första avverkningen öster om Rikthemmanet, från Raudibäcken mot Vildrenmyran. Morgon och kväll åkte arbetarna med bolagets buss för att ta sig till och från avverkningsområdet. Även om det fanns koja med stall att tillgå vid avverkningen var det främst var det kuskarna som nyttjade möjligheten att bo där. Riktiborna nyttjade dem aldrig. Från 1952 fram till hösten 1953 arbetade Torbjörn och Oscar i ett område nedom gården, på den östra sidan. Våren och sommaren 1954 avverkades den resterande skogen på Rikthemmanet, utom norra delen av Rikti-Brändet som avverkades kring 1958-60. Efter vägens tillkomst på 1970-talet avverkades även skogen nordöst om gården, väster om Ratikberg.

En skogsarbetares dag

Nedan redovisas hur en vinterdag kunde se ut i Rikti-Dockas när Oscar bodde på gården tillsammans med sina söner och arbetade i skogen.

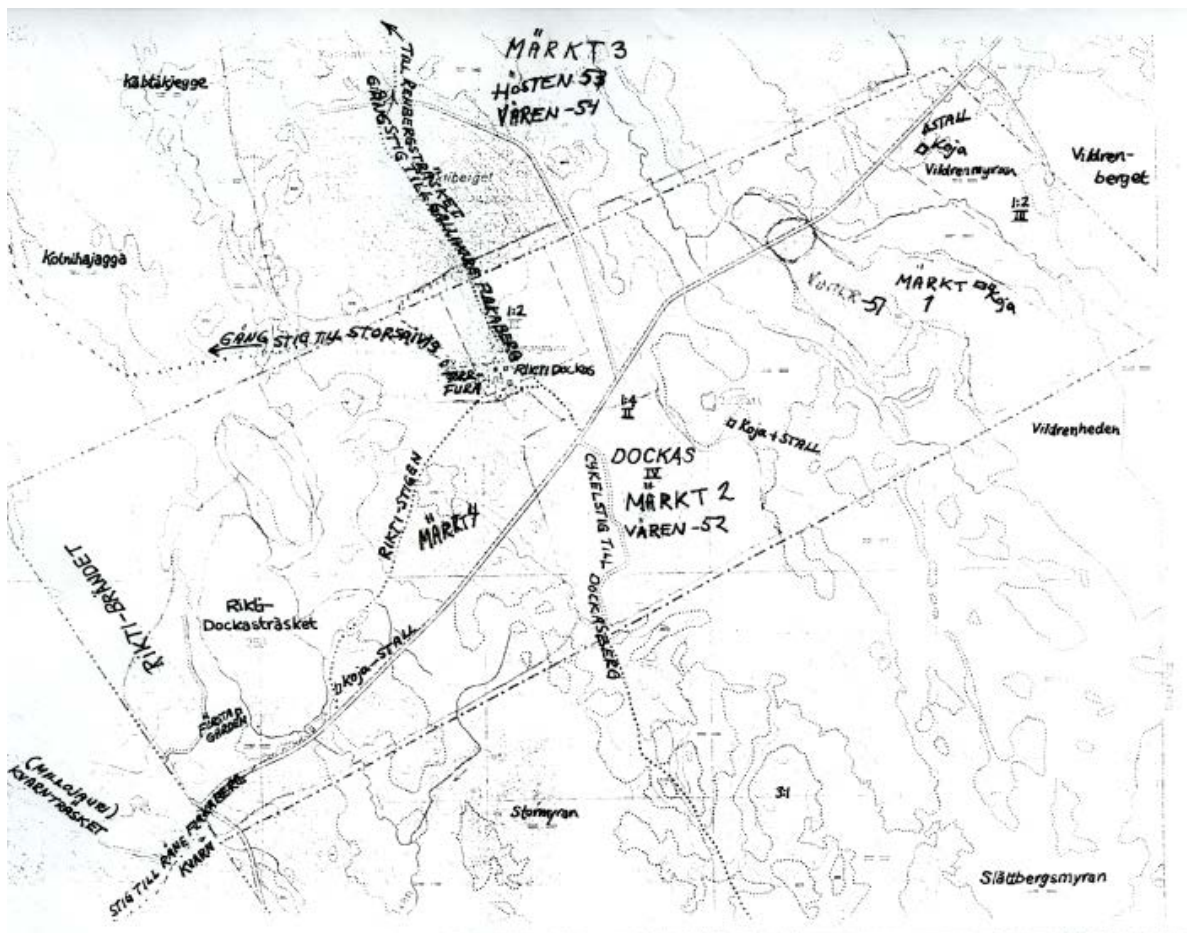
kl: 05.00 Uppstigning. Arbete i ladugård och utfodring av hästen. Därefter åt man frukost som vanligtvis bestod av kaffe och hårdbröd. Sedan började arbetsdagen i skogen.

kl: 10.00 Lunch. Ofta bestod kosten av stekt korv eller fläsk som tillagades i stor mängd flott. Till detta åt man hårdbröd, ibland fanns det mjukbröd att tillgå. Brödet doppades i flottet, vilket var både gott och energirikt.

kl: 16.00 Arbetsdagen var slut och man begav sig hemåt. Väl hemma eldade man i järnspisen för att värma upp bostaden och påbörja middagen som kunde bestå av kött, saltad fisk (mestadels gädda) och potatis. Ibland tillagades *slobben* som kan liknas med en salt pannkaka. I mitten av kakan gjorde man ett hål för smör och tunna skivor av fläsk. Till maten drack man vatten. Efter middagen ansvarade var och en för sin egen disk. Därefter väntade ladugårdsarbetet.

Kl: 19.00 Sänggående. Kvällsläsning i skenet av en stormlykta.⁵⁶

⁵⁶ Transkriberingsutskrift s.71f

Kartan visar skogsavverkningsområden kring Rikti-Dockas.⁵⁷

Märkningar på karta ovan

- 1) Första skogsavverkningen 1951, vinteravverkning.
- 2) 1953 sommaravverkning, avverkades tom hösten 1953
- 3) Avverkning under våren-och sommaren 1954
- 4) Torbjörn sommarhög och hjälpte till med hästkörning under vintern
- 5) Inringat/markerat område; Torbjörn och fadern högg inom detta område⁵⁸

Flottning

1946 anlades en flottningsdamm vid Dokkasälvens utflöde och en första uppdämning gjordes 1947. Dammen renoverades 1983 i Skogsvårdsstyrelsens regi.⁵⁹

Timmer flottades bland annat nedför Raudibäcken till Bönälven och omkringliggande myrar fungerade som avlägg. Timret transporterades vintertid till Renbergsträsket på basväg (isväg), en körsträcka på cirka 4 kilometer. Nedom träsket fanns det två dammar,

⁵⁷ Karta från Länsstyrelsen i Norrbotten.

⁵⁸ Fältanteckning 2011-11-10, uppgiftslämnare Torbjörn Riktig

⁵⁹ Kort historik över Rikti-Dokkas nybyggargård i Överkalix kommun (broschyr)

Renjokadammen och Fatikdammen, vilka dämdes så vattenmängden i Renbergsträsk ökade. Flottningen pågick under åren 1947-48 och upphörde sedan tvärt. Man kan ännu se spår av flottningen, som dammar och rester av avlägg på myrar.⁶⁰

⁶⁰ Fältanteckning 2011-09-16, uppgiftslämnare Torbjörn Riktig

5. Livet i väglöst land

Omvärldskontakter

Livet på gården präglades av arbete även om det kan vara svårt dra tydliga gränser mellan arbete och fritid som ofta flöt samman.

Rikti-Dockas låg i väglöst land, men var genom ett nät av gångstigar förbundet med andra byar. Dessa gångstigar hade stor betydelse för kontakterna med omvärlden och Rikti-Dockas fungerade ofta som en mötesplats när troende laestadianer samlades för möten.

Även om familjen sällan gjorde utflykter för nöjes skull, kunde man gärna passa på att besöka någon bekant i samband med att man gjorde sina inköp eller hämtade posten. Posten hämtades i Storsaivis en gång i veckan, samtidigt provianterade man mat från affären som fanns i Flakaberg innan det öppnades en affär i Suobbat. För att komma till affären fick man gå en sträcka på åtta kilometer och när man handlat bar man hem varorna på ryggen. Men färderna kunde bli mycket längre än så, när Oscar sålde rävsinn till Lundins garveri i Råneå, gick han stigarna över Njallats -Renoträsk-Bodträsk- till Lappträsk, varifrån han tog båten över till Råneå. Det var en färdväg på cirka sju mil.⁶¹

Vid sällsynta tillfällen besökte familjen sina grannar i närområdet, bland annat en familj i Björkträsk där de brukade bli bjudna på gröt och smör.⁶² Emellanåt besökte man också mormodern i Storsaivis, ofta i samband med andra ärenden.

⁶¹ Transkriberingsutskrift s.15ff, 2011-09-16 s.6

⁶² Transkriberingsutskrift s.91f

Fotografiet är taget i Rikti-Dockas vintern 1955. Ebbe Nilsson är på väg till Storsaivis för att hämta post. Till höger Oskar Nilsson. Fotograf: Torbjörn Riktig. Foto i privat ägo.

Stigarna till Marsjärv och Kölmjärv hade också stor betydelse för riktiborna, eftersom de var handelstigar till affärerna i Överkalix och Lansån. Från 1920 fanns det även bilväg till Kölmjärv. En stig ledde till Norra Flakaberg med förgrening till Lillsaivis och en annan till Dockasträsk, som därifrån fortsatte till Kvarnbäcken och Njallats med förgrening till Flakaberg. Tack vare detta nät av stigar behövde inte riktiborna känna sig isolerade och man kunde hålla god kontakt med andra byar.⁶³

Uppskjuten begravning

En företeelse som är en konsekvens av läget i väglöst land är sommargravarna. Den som dog i Rikti-Dockas begravdes i Överkalix eller i Pålkem, men för att kunna transportera kistan till kyrkogården ville man invänta vinterns slädföre. Vid varje dödsfall som inträffade under sommar, vår och höst grävdes en ny grav som sedan aldrig återanvändes. För att skydda kistorna mot väta och jord täcktes de med näver som sedan togs bort inför den slutliga begravningen på kyrkogården. När man skulle gräva upp gravarna för att transportera kistan till kyrkogården lade man jorden vid den dödes fötter.⁶⁴ Vid Rikti-Dockas finns det sju synliga sommargravar, i en av dem vilade en av den sista familjens söner - Tord Reinhold -som avled när han endast var sex månader gammal och begravdes i en sommargrav innan kistan kunde föras till Överkalix. Torbjörn minns hur den vita kistan bars till Kölmjärv och sedan transporterades med taxi till kyrkan. Samtliga begravningsgäster var iklädda svarta kläder och stämningen var tryckt och sorgsam. Det lästes ur postillan och sjöngs psalmer. Därefter bjöds det på begravningskaffe. Det var första gången som han såg plommon och saffransbröd.⁶⁵

Döden var annars ett tabubelagt samtalsämne i Rikti-Dockas. Under det s.k. sorgeåret bar man mörka kläder,⁶⁶ men efter begravningen talade man aldrig om den avlidne, var och en fick bearbeta sin sorg i ensamhet

Högtider

Påskan var ingen betydelsefull högtid för familjen vid Rikti-Dokkas. På sin höjd åt man en godare middag, exempelvis tjäder efter en lyckad toppjakt. Föräldrarna var även noga att läsa ur Postillan men det hölls inga religiösa sammankomster

Midsommar firades aldrig uttalat i Rikti-Dokkas. Men det hände att folk från byarna samlades för en religiös sammankomst där de läste ur bibeln och sjöng psalmer. Torbjörn berättar att när syskonen på gården blev äldre var de mer frigjorda från föräldrarna, bland annat kunde pojkar fara och fiska forell fram till småtimmarna eller fara på logdans på midsommarafton.⁶⁷ Flickorna plockade midsommarblomster som de satte under huvudkudden för att drömma om sin framtida make. Ett år promenerade de två äldsta systrarna, då cirka 16 respektive 13 år, från Rikti-Dokkas till Dokkasberg, en sträcka på elva

⁶³ Fältanteckning 2011-09-16, uppgiftslämnare Torbjörn Riktig

⁶⁴ Transkriberingsutskrift s.54ff, s.78

⁶⁵ Transkriberingsutskrift s.10, s.55ff

⁶⁶ Transkriberingsutskrift s.58f

⁶⁷ Transkriberingsutskrift s.98ff

kilometer, för att gå på dans. De hade fått tillstånd av modern men hon var noga att påpeka att de skulle vara rädda om sig.⁶⁸

Under julen prioriterades trosラーan högt. Det hölls möten, lästes ur bibel och sjöngs psalmer. Familjen hade ingen julgran men enstaka julklappar delades ut. Det var saker som kom från gården eller egentillverkade föremål, exempelvis ett befintligt husgeråd eller hemmasydda kläder. Torbjörn minns att han en gång fick ett skåp och en grön kostym som modern hade gjort.

Lucia och nyårsafton firades inte i hemmet eftersom föräldrarna var troende laestadianer.

Födelsedagar firades inte heller. När Torbjörn och syskonen blev vuxna gick de dock samman och köpte presenter till föräldrarna.⁶⁹

Cykel och moped gör världen lite större

I början av 1940-talet färdigställdes cykelstigen mellan Rikti-Dockas och Dockasberg, en sträcka på cirka tio kilometer. Familjen införskaffade 1944 en cykel av märket Hermes som vann samtligas tycke både som transportmedel och som nöje. Barnen brukade till exempel roa sig med att åka på familjens cykel ned för gårdsbacken (ned mot bastun) under tjo och stim. Så småningom köpte Oskar traktens första moped som blev både en frihet och ett hjälpmedel för honom. Torbjörn köpte sin första motorcykel när han fick en regelbunden inkomst från skogsarbetet. När han hade tagit körkort och gjort lumpen köpte han en större motorcykel, BSA 500 kubik, året var 1952-53. Att äga en motorcykel innebar frihet, avståndet till övriga byar kändes plötsligt inte lika långt och dans och umgänge blev möjligt i en större utsträckning.⁷⁰

Ebbe Nilsson i Rikti-Dockas. Fotograf: Torbjörn Riktig. Foto i privat ägo.

⁶⁸ Transkriberingsutskrift s.90

⁶⁹ Transkriberingsutskrift s.98ff

⁷⁰ Transkriberingsutskrift s.27

Gång- och cykelstigarna förlorade sin betydelse som transport- och kommunikationsleder i och med bilvägarnas tillkomst under senare hälften av 1960-talet.⁷¹

Sjukdom och bot

Att bli sjuk när man bodde på en ensamgård i väglöst land, innebar man oftast sätta sin tilltro till olika huskurer. Läkare som fanns i Pålkem eller Harads tillkallades endast vid allvarliga sjukdomar. Även om det fanns magnecyl och gasbindor i hemmet användes det väldigt sparsamt. Halsont botade man genom att gurgla saltvatten och skärsår lindades med ett brett grässtrå som plockades på myrmarker.⁷² "Det är bara att bita ihop" var ett måtto som brukades flitigt vid Rikti-Dockas.

Alla barnen förlöstes i hemmet, det fanns ingen bedövning att tillgå och det var sällan läkare tillkallades. Istället hjälpte Kristina, Torbjörns farmor, till vid förlossningen.⁷³

Vid tandvärk bedövade man tanden genom att fylla den med pipolja tills en tandläkare hade uppsökts. Den närmaste tandläkaren som fanns i Pålkem, hade dock en begränsad utrustning och många gånger blev lösningen att helt enkelt dra ut tanden. Oskar fick dra ut sex tänder vid ett enda besök och Hilda blev snabbt helt tandlös.⁷⁴

Att kunna stämma blod var en värdefull egenskap när man levde i väglöst land, dock var det få personer som besatt den kunskapen. Östen Jönsson från Storsaivis, en av Torbjörns vänner, var en av de få som kunde stilla ett blodvite utan några hjälpmedel. Hans förmåga var vida känd och det hände att han hjälpte personer att stilla blod via ett telefonsamtal. Även Torbjörn har haft förmågan att stämma blod men förlorade den när han försökte föra den vidare. Han berättar att det finns olika metoder att stilla blod, men att han personligen tog den skadade kroppsdelen i sina händer och strök ett finger över såret samtidigt som han läste en ramsa tyst för sig själv.⁷⁵

Barnaåren

Det talades ofta om spöken och troll i Rikti-Dockas och barnen var fast övertygade om deras existens. Det gällde att vara tyst och att sköta sig så att gårdsfolket inte störde och förargade spökena. Detta var en effektiv uppfostringsmetod som föräldrarna använde.⁷⁶ Det talades även om trollen i berget Ketnihajagge, i närheten av hemmanets slätterområde. Vid sällsynta tillfällen kunde man höra hur det dånade och smällde från berget och man trodde att trollen var förargade. Huruvida de vuxna faktiskt trodde på trollen i Ketnihajagge är osäkert.⁷⁷

Barnens lek var nära relaterad till vardagssysslor och arbete, renodlad lek och andra nöjen var inget som prioriterades högt på gården. De yngre barnen iakttog de äldre syskonen och föräldrar för att sedan härma dem. Ofta var det de äldre syskonen som fick ta ansvar för de yngre och fick tidigt inta en vuxenroll.⁷⁸

⁷¹ Överkalix turistbyrå (broschyr), Sammanställd av Torbjörn Riktig. Kort historik över Rikti-Dockas nybyggargård i Överkalix kommun (broschyr)

⁷² Transkriberingsutskrift s.65ff

⁷³ Transkriberingsutskrift s.36

⁷⁴ Transkriberingsutskrift s.67f

⁷⁵ Transkriberingsutskrift s.64f

⁷⁶ Transkriberingsutskrift s.61ff

⁷⁷ Fältanteckning 2011-09-16, uppgiftslämnare Torbjörn Riktig

⁷⁸ Transkriberingsutskrift s.88

Trots att dagarna fylldes av arbete och hushållssysslor lyckades barnen finna tid för lek. De fick roa sig själva. det var sällan föräldrarna ställde upp i leken eller att de träffade andra barn från grannbyarna. Leksakerna var få - mest populär bland pojkarna var leksaksbilen gjord av trä. Torbjörn hade även en liten kniv som han värderade högt, att snickra innebär både nöje och nytta. Fadern lärde dem bland annat att tillverka skålar av vril som användes att förvara fil i. Oskar lärde även pojkarna att tillverka egna pilbågar med tillhörande pilar av björk eller gran. Med de färdiga bågarna tävlade de om vem som kunde skjuta pilen längst.⁷⁹

Ibland gjorde de utflykter till Smedjeberget för att se utsikten och att rulla stenar nedför klipporna. Att klättra i träd var också ett uppskattat nöje som fick ske i smyg då föräldrarna hade förbjudit detta då det ofta slet hårt på kläderna.⁸⁰

Under vintern var ett uppskattat nöje att åka skidor i backarna kring gårdstunet. Om skidorna gick sönder fick de antingen göra ett par nya eller laga dem med en plåtbit.⁸¹

Torbjörn minns när hans äldre bror skulle anlägga en badbassäng på gårdstunet. Sydväst om bastun fanns det en grop där det samlades mycket vatten varje vår. Med spade grävde han gropen djupare och täckte därefter botten med näver och lera för att isolera. Det var dock inget framgångsrikt projekt och vattnet sinade efter någon dag. Han hann emellertid bada i den cirka 50 cm djupa bassängen.⁸²

Skolåren

När barnen från Rikti-Dokkas nådde skolåldern tillbringades stora delar av året på skolhemmet i Överkalix och under loven hjälpte de till med sysslorna hemma på gården. Bland barnens uppgifter ingick bland annat annat att såga, klyva och trava ved, hässja vid höslåtter, samla björklöv som foder åt djuren och att tillverka kvastar till stugor och ladugård. Flickorna bistod ofta modern med matlagning och att tvätta kläder. Det fanns därför inte mycket tid för den renodlade leken.⁸³

På väg mot vuxenlivet

Att spela instrument och lyssna på musik var förbjudet i Rikti-Dockas. Det ansågs vara djävulens verktyg eftersom det lockade till dans. Trots detta kom musik och dans att bli ett av Torbjörns stora intressen, något han fick hålla hemligt för föräldrarna. Intresset tilltog när

*han fick ett munspel av en kamrat på skolhemmet i Överkalix där han i lugn och ro kunde öva och utveckla sina kunskaper. När han befann sig i hemmet i Rikti-Dockas sökte han sig ut i skog och mark för att spela i sin ensamhet. Trots att Torbjörn höll munspelet hemligt var det en dag försvunnet från sitt gömställe. Han vet än idag inte vart det tog vägen men han misstänker att det var fadern som tog det.*⁸⁴

Eftersom musik och dans var tabu i Rikti-Dockas fick Torbjörn hålla sitt intresse hemligt från föräldrarna. Att äga en radio var absolut inte tillåtet, trots detta köpte Torbjörn en i Överkalix för 160 kronor som han betalade i fyra omgångar med lönen från

⁷⁹ Transkriberingsutskrift s.89ff

⁸⁰ Transkriberingsutskrift s.89ff

⁸¹ Transkriberingsutskrift s.84

⁸² Transkriberingsutskrift s.87

⁸³ Transkriberingsutskrift s.88ff

⁸⁴ Transkriberingsutskrift s.24ff

skogshuggningen. Han tog radion med sig på bussen till Pålkem och därefter på en kärra till Rikti-Dockas. efter mycket smygande lyckades Han få radion obemärkt in i stugan.

Sommaren när han var 17 år bodde han ensam i sommarstugan medan bröderna och fadern bodde i manbyggnaden. Han fick under denna period låna en dansinstruktionsbok av en vän som han kom att använda flitigt. Om kvällarna övade Torbjörn danssteg i sin ensamhet. Med pappersbitar och potatisklister markerade han stegen på trägolvet. Mellan klockan 22.00 och 23.00 spelade *Tore Ehrlings orkester* dansmusik på radion, främst foxtrot, slowfox och tango. Musiken spelades på låg nivå så att Oscar inte skulle upptäcka honom.⁸⁵

När bröderna börjat i skogsbruket ägnades den mesta tiden åt arbetet. Efter arbetsdagen fanns det sysslor att uträtta på gården och fritidsnöjen fick vänta till helgen. Under kvällarna upptog dagstidningar och serietidningar som Tarzan och Fantomen deras tid. På söndagarna spelade bröderna gärna fotboll på den egenhändigt anlagda fotbollsplanen som låg utmed stigen mot Storsaivis. Enligt Torbjörn var det dock helgen när älgjakten började som var den viktigaste och roligaste perioden under året.⁸⁶

När Torbjörn blev äldre umgicks han gärna med andra ungdomar från trakten. De spelade kort, gick promenader, gjorde cykelturer eller åkte på dans. Ofta var det hela kompisgäng som åkte tillsammans. Bland annat for de till Storsaivis men det hände även att de åkte buss till Överkalix och Bredsel utanför Älvsbyn. Torbjörn var då i 16–17-årsåldern. Motorcykeln användes också flitigt av traktens pojkar som gärna åkte till Pålkem där många flickor gick på hushållsskola. Där träffades och umgicks man.⁸⁷

Torbjörn Riktig 16 år, 1950, i Rikti-Dockas. Fotograf: Ebbe Nilsson. Foto i privat ägo.

I Torbjörns ungdom, när han arbetade i skogen och tjänade egna pengar, var kläder och mode ett stort intresse. Han handlade gärna nya, fina kostymer som användes på danser.

⁸⁵ Transkriberingsutskrift s.26ff

⁸⁶ Transkriberingsutskrift s.93

⁸⁷ Transkriberingsutskrift s.28, s.94f

Torbjörn kommer bland annat ihåg hur han efter mönstringen som 18-åring spenderade nästan 400 kronor på en ny kostym, slips och skor. Det var möjligt att spendera pengar på mode eftersom maten inhandlades ”på krita”. Matinköpen noterades i en anteckningsbok i affären och räkningen kunde betalas av allt eftersom man hade möjlighet⁸⁸

⁸⁸ Transkriberingsutskrift s.28, s.92

6. Skolgång

Torbjörns far gick endast åtta veckor i skola. Under dessa 8 veckor undervisades den då trettonårige Oskar i kristendomskunskap, katekesen, välskrivning och räkning. Undervisningen skedde i hemmet av en ambulerande lärare tillsammans med några få barn från grannbyarna.⁸⁹

Vid sju års ålder började barnen i Torbjörns generation sin sjuåriga skolgång i Bränna, Överkalix, där de bodde på skolhemmet från augusti till juni. Det vara bara under längre skollov som de kunde åka hem, som till jul och till påsk, på sommarlov och till lingonveckan i september. Från Överkalix åkte de buss till Kölmjärv eller Storsaivis. Därifrån fick de antingen gå till fots eller åka skidor, beroende på årstid.⁹⁰

Mötet med svenska språket

Barnen från Rikti-Dockas talade samiska i hemmet och skolstarten var deras första riktiga möte med det svenska språket. I skolan var det förbjudet att tala samiska och överkalixmålet, det var bara svenska som fick användas. För Torbjörn kändes det som en stor förlust att inte få tala sitt modersmål och språkbarriären skapade många gånger en känsla av utanförskap och ensamhet. Till en början trodde många elever att Torbjörn var dövstum när han inte förstod vad lärarinna och elever sa. Han lärde sig dock snabbt svenska genom att lyssna på omgivningen och umgås med de andra barnen. Han fick även hjälp med grammatik och läxor av sin äldre syster Hillevi som redan hade hunnit gå några år i skola. Trots att första mötet med svenska språket var omvälvande och påfrestande kom Torbjörn att tycka om skolan.⁹¹

Rast och lek

Under rasterna i skolan lekte pojkar och flickor oftast åtskilda, pojkarna spelade fotboll och kastade stenkula, medan flickorna hoppade hage och hopprep. Men vintertid var sparken ett uppskattat nöje där pojkar och flickor lekte tillsammans. Torbjörn kommer ihåg att de kunde vara upp till fyra flickor och tre pojkar på en spark när de åkte ned för backarna.

Livet på skolhemmet

Att hålla god hygien var viktigt på elevhemmet. Vid återkomst efter skollov var luskamning och tvgning obligatoriskt,⁹² trots att det aldrig fanns löss i Rikti-Dokkas.

Skolpersonalen kontrollerade dagligen att barnen tvättade sig med tvål och borstade tänderna med tandkräm morgon och kväll. Barnen fick ställa sig uppradade i led varpå personalen inspekterade var och en. Under skoltiden gick barnen även till Folktandvården en gång per termin.

⁸⁹ Transkriberingsutskrift s.47.

⁹⁰ Transkriberingsutskrift s10f

⁹¹ Transkriberingsutskrift s.23

⁹² Transkriberingsutskrift s.68ff

Skolfoto från Överkalix Folkskola 1946. Torbjörn Riktig går i femte klass. Till vänster står lärarinnan Stenberg och sätte pojken från vänster, på bakre raden, är Torbjörn.

På skolhemmet var alla inackorderade elever klädda i internatets kläder. Pojkarna bar rutiga slipovrar och toppluva, flickorna bar rutiga eller blommiga klänningar. Foto i privat ägo.⁹³

Det hände att barnen som var inackorderade på skolhemmet hade med sig fickpengar hemifrån. Dessa förvarade läraren till lördagen då kiosken med godsaker var öppen. Där kunde man handla karameller i strut eller kola styckvis. Barnen från Rikti-Dokkas hade inga pengar att handla för, men det var sällan de behövde vara helt utan karameller eftersom kamraterna ofta delade med sig.⁹⁴

Ett minne av skoltiden – Hillevi Sundqvist

Torbjörns sex år äldre syster Hillevi som också gick i skola i Bränna berättar så här om sin skolgång:

”Vid sju års ålder började jag skolan. Först fick jag gå 8 km till den lilla byn Saivis, därefter fick man åka bil 8 mil till Överkalix. Där bodde jag på elevhem för 20-25 elever i olika åldrar. Vår föreståndare var ganska snäll men sträng. Klockan 8 på kvällen släcktes lyset i sovsalarna, då skulle alla vara tysta. Detta var mitt andra hem under skoltiden. Endast på jul, påsk och sommarlov kunde jag åka hem till föräldrarna. Men det var ju lika för alla. Min första skoldag

⁹³ Fältanteckning 2011-12-01, uppgiftslämnare Torbjörn Riktig

⁹⁴ Transkriberingsutskrift s.97f

var spännande med många nya klasskamrater. Jag blev lite blyg och rädd, men jag blev snart kompis med dom andra klasskamraterna. Lärarna i skolan var ganska snälla men väldigt stränga. Mest omtyckt var nog idrottsläraren. Om man inte kunde sin läxa fick man stå och skämmas i skamvrån inför sina klasskamrater. Det hände mig endast en gång i småskolan.

Mina första skolböcker var Sörgården och I. Önnemo av Anna-Maria Roos. Sånger och psalmer var ungefär lika med dagens. Idrottande bestod av korgboll, brännboll, längdåkning på skidor. Varje lördag, sista lektionen, lästa vi böcker som Gullivers resor och Kejsarens nya kläder och liknande. Efter 7års folkskola och 1års hushållsskola och konfirmation skiljdes jag och mina klasskamrater åt olika håll. Det kändes ganska vemodigt. Vi hade haft mycket trevligt tillsammans.”⁹⁵

⁹⁵ *Ett levnadsöde*, uppgiftslämnare Hillevi Sundqvist, nedteckning Mikael Sundqvist

Käll- och litteraturförteckning

Otryckta källor

Informant Torbjörn Riktig:

Transkriberingsutskrift

Fältanteckningar (2011-09-16, 2011-11-10)

Telefonsamtal (2011-12-01)

Länsstyrelsen:

Länsstyrelsen, Pärn 2: forminnesvård, fornvårdsminnesobjekt, 28 Rikti-Dockas.

Länsstyrelsen, Pärn 2: forminnesvård, fornvårdsminnesobjekt, 28 Rikti-Dockas.

Situationsplan, Rikti-Dockas nybygge, del av fastigheten Töreförs 3:3, Överkalix kn, Länsstyrelsen i Norrbottens län.

Internet:

Illustration av mårdfälla <http://www.mkjf.se/trapline%20av%20mardstockar.htm> (2011-11-24)

Tryckta källor och litteratur

Brochyr:

Överkalix Hembygdsfillets årsbok 1991

Välkommen till Rikti-Dockas – Skogslandets pärla. Sammanställd av Torbjörn Riktig.

Norrbottens kulturmiljöprogram 2010-2020 Länsstyrelsen i Norrbotten

Litteratur:

Hellspong Mats, Löfgren Orvar, 2005. *Land och stad. Svenska samhällen och livsformer från medeltid till nutid.* Malmö: Gleerups.

Bilagor

Släktregister

Släktregister för <u>Rikti-Dockas</u>		Familjebild nr <u>1</u>	
Man	<u>Pher</u>	Ennamn	<u>Pheresson Riktig</u>
Född	<u>4/10-1793</u>	Föd.-ort	<u>Storsavits</u>
Död	<u>18/11-1882</u>	Död-ort	<u>Rikti-Dockas</u>
Fader	<u>Pher Pheresson Savits</u>	Moder	<u>Sigrid Lardotter</u>
Vigd	<u>27/3-1815</u>	Vigd	
Hustru	<u>Margareta</u>	Ennamn	<u>Mahsdotter Allit</u>
Född	<u>19/4-1792</u>	Föd.-ort	<u>Mantvåra</u>
Död	<u>11/3-1869</u>	Död-ort	<u>Rikti-Dockas</u>
Fader	<u>Mattias Andersson Allit</u>	Moder	<u>Charin Lardotter</u>
Anmärkingar			
Savits (Storsavits) Gallivare socken. Denna socken ingick ursprungligen i kuleå församling, men efter fockmots utskiljande därur 1673 tillhörde Gallivare denna socken till 1742 då den blev egensocken. Före 1742 tillhörde Savits fockmots socken.			
Barn		Födelsort	
1	2	Föd.	Död
1	d. Catarina	16-1816	16-1892
2	s. Pher	28-1818	28-1881
3	d. Christina	24-1820	2-1880
4	s. Mats	2-1823	2-1880
5	d. Brita Maria	5-1824	5-1880
6	s. Anders	2-1830	2-1889
7	s. Lars	11-1831	11-1881
8	s. Erik	11-1831	11-1881
9	s. Anund	2-1833	2-1880
10	s. Paulus	2-1834	2-1880
11			
12			

Släktregister för <u>Rikti-Dockas</u>		Familjebild nr <u>2</u>	
Man	<u>Anund</u>	Ennamn	<u>Pheresson Riktig</u>
Född	<u>19/2-1833</u>	Föd.-ort	<u>Storsavits</u>
Död	<u>25/6-1920</u>	Död-ort	<u>Rikti-Dockas</u>
Fader	<u>Pher Pheresson</u>	Moder	<u>Greta Matsdotter</u>
Vigd	<u>4/3-1860</u>	Vigd	
Hustru	<u>Ingrid Helena</u>	Ennamn	<u>Mahsdotter</u>
Född	<u>18/4-1833</u>	Föd.-ort	<u>Pordovara</u>
Död	<u>13/4-1888</u>	Död-ort	<u>Gallivare</u>
Fader	<u>Jar Anundsson</u>	Moder	<u>Sigrid Mahsdotter</u>
Anmärkingar			
Anund gift andra gången den 25/3-1891 med Anna Stina Lardotter från Mantvåra född 3/6 1848 död 28/12-1900			
Barn		Födelsort	
1	2	Föd.	Död
1	Stina Kaisa	13-11-60	23-02-71
2	Maria Margareta	3-12-61	19-06-86
3	Nils Petter	5-07-64	2-12-05
4	Brita Johanna	22-05-68	12-04-90
5	Erik Anders	2-05-71	25-06-88
6	Ingrid Helena	28-02-75	28-07-92
7			
8			
9			
10			
11			
12			

Släktregister för <u>Rikti-Dockas</u>		Familjebok nr <u>3</u>	
Man	<u>Nils Petter</u> Född	<u>Andersson Rikti</u> Ennamn	<u>Yas</u>
Född	<u>5/9-1864</u>	Föd.-ort	<u>Rikti-Dockas Ö-kalix</u> Län
Död	<u>2/12-1905</u>	Öld eller by	<u>Län</u>
Fader	<u>Andersson Rikti</u>	Moder	<u>Ingrid Helena Järnsdatter</u> Ficknamn
Vigd	<u>22/3-1890</u>	Vigd	
Hustru	<u>Kristina</u> Född	<u>Eriksdatter</u> Ennamn som gift	<u>Yas</u>
Född	<u>12/4-1865</u>	Föd.-ort	<u>Flakaberg Gällivare</u> Län
Död	<u>3/8-1941</u>	Öld eller by	<u>Län</u>
Fader	<u>Erik Eriksson</u>	Moder	<u>Brita Maria Mariasdatter</u> Ficknamn
Anmärkningar			
<u>Hustrun gift andra gången 11/2 1908 med Lars Järnsen</u>			
<u>från Mänttyvära född 16/3-1832 död 19/6-1927.</u>			
<u>Hu. Kristina utflyttad till Flakaberg 2/11-1925.</u>			
Barn	Född	Födelsort	Död
	Dag Mån. År	Öld eller by	Dag Mån. År
		Född	Län
1	<u>Maria Josefina</u>		<u>24-09-56</u>
2	<u>Oskar Benjamin</u>		<u>13-08-64</u>
3	<u>Edvall</u>		<u>3-05-72</u>
4	<u>Gemma</u>		<u>20-07-85</u>
5	<u>Kristina Elisabet</u>		<u>8-09-77</u>
6	<u>Alma Josefina</u>		<u>13-03-06</u>
7	<u>Agnetta Evelina</u>		<u>10-08-20</u>
8	<u>Nils Erik Hjalmar</u>		<u>18-05-08</u>
9			
10			
11			
12			

Släktregister för <u>Rikti-Dockas</u>		Familjebok nr <u>4</u>	
Man	<u>Oskar Benjamin</u> Född	<u>Nilsson</u> Ennamn	<u>Hög Skogsarbetare</u> Yas
Född	<u>23/4-1893</u>	Föd.-ort	<u>Rikti-Dockas Ö-kalix</u> Län
Död	<u>13/8-1964</u>	Öld eller by	<u>Län</u>
Fader	<u>Nils Petter Andersson Rikti</u>	Moder	<u>Kristina Eriksdatter</u> Ficknamn
Vigd	<u>28/8-1921</u>	Vigd	
Hustru	<u>Hilja Sofia Maria</u> Född	<u>Huadahl</u> Ennamn som gift	<u>Yas</u>
Född	<u>23/11-1899</u>	Föd.-ort	<u>Storsavris Gällivare</u> Län
Död	<u>16/4-1974</u>	Öld eller by	<u>Län</u>
Fader	<u>Israel Jönsson Hugdahl</u>	Moder	<u>Brita Stina Hierpe</u> Ficknamn
Anmärkningar			
<u>Sista generationen på Rikti-Dockas.</u>			
Barn	Född	Födelsort	Död
	Dag Mån. År	Öld eller by	Dag Mån. År
		Född	Län
1	<u>Maurits Oskar</u>		<u>7-11-21</u>
2	<u>Junga Regina</u>		<u>3-12-23</u>
3	<u>Renius Roland</u>		<u>21-03-25</u>
4	<u>Virginia Friedberg</u>		<u>28-11-26</u>
5	<u>Hillevi Friedberg Hildegard</u>		<u>30-07-28</u>
6	<u>Knut Salomon</u>		<u>8-06-29</u>
7	<u>Jvar Edmund</u>		<u>28-05-32</u>
8	<u>Thorbjörn</u>		<u>4-04-34</u>
9	<u>Tord Reinhold</u>		<u>29-03-36</u>
10	<u>Tord Ebbe Emanuel</u>		<u>17-11-38</u>
11	<u>Alf Vidar Halvard</u>		<u>6-09-41</u>
12			

Litet från Överkalix

Ett besök i Dokkas

-Brev till Norrb.-Kuriren

”Det var söndag i skogskojan i Vitberget. Jag och en kamrattill mig beslöt oss för att göra ett besök i Dokkas. Vi startade från kojan kl. 1 på dagen. Snö hade fallit på lördag och söndagsmorgonen så det var djup snö och tungt att gå.

Efter en timmars promenadgenom stora granskogar och över någon liten myr voro vi framme i Dokkas. En enstaka gård, mitt i vildmarken utgör hela byn. För våra ögon föreföll det ensligt.

För att få närmare kännedom om byn och dess omgivning gjorde vi ett besök i stugan. En kvinna med sina två barn träffade vi hemma. Med oss talade kvinnan svenska, men med sina barn talade hon lapska. Det lär konstigt när de talade lapska.

Allt i stugan var fejat och rent. På en av väggarna hängde en tavla med inskriptionen ”Spotta icke på golvet”, samt en karta över ”Sveriges land”.

Sedan togo vi i betraktande kullarna norr om gården och bestego dem för att få en bild av Dokkas med omnejd. Mot väster kunde vi se höga berg, Grenhammarberget och Hammarberget. Hitom dessa låg Dokkas tröskel. Mot öster syntes hjässan av Vitberget, Överkalix sockens högsta berg, 408,9 m högt. Det säges att man från detta berg kan, under klar väderlek, se Dundret i Gellivare.

Dokkas närmaste by, Flakaberg, inom Gellivare socken, ligger fem km nordvästlig riktning från Dokkas. Till närmaste landsväg är det 15 km., vägen Landsån-Marsjärv, och närmaste telefon är i Kölmjärv. Post en gång i veckan och får hämtas från Stor-Saivis som ligger sju km. från Dokkas.

Verner N.⁹⁶”

⁹⁶ Artikel i Norrbottens Kuriren, vintern 1925. Personer: Samisktalande: Kvinnan var Torbjörn Riktigs mor Hilda samt äldsta sonen Maurits och äldsta dottern Inga. Besökare: Skogsarbetare från Överkalix som högg timmer norr om Vitberget (Stockkirova), 8 km från Rikti-Dokkas.

Sommargraven i Rikti

Väglös boplats grävde
sommargraven
Där fick de kära tillfällig
sovplats tillsvintern kom
och byggde vägen vit genom skog
och över myr fram till
vigd jord där den avbrutna
Sömnen blev slutgiltig.

Nu fäller björkarna sina blad
och regnet sina tårar
i den gamla sommargravens som
årtiondenas höstar aldrig
kunnat utplåna.
Löv av asp, sälg och rönn
kommer etappvis vandrande
långa vägar bara för att
få njuta den sista vilan
i gravens trygghet.

Sedan höststormen spelat
postludiet
kastar vintern tre skovlar
vit mull över gravens
förgängliga innehåll.⁹⁷

⁹⁷ Ur diktsamlingen "Till morgonrodnaden" av Arne V Rådeskog

Länsstyrelsen
Norrbotten

piteå
museum